

Naturresursfrågor och vattenrätt

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet ett tiotal motionsyrkanden om naturresursfrågor och vattenrätt från den allmänna motionstiden 2010. Motionsyrkandena gäller bl.a. frågor om åtgärder till förmån för fiske, åtgärder mot stranderosion, skydd av riksintressen m.m. och en ny nationalstadspark.

Utskottet föreslår att riksdagen med delvis bifall till tre motionsyrkandena tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen omgående bör återkomma till riksdagen och redovisa vilka åtgärder som hittills har vidtagits, samt vilka åtgärder som regeringen planerar att vidta, med anledning av ett tillkännagivande från våren 2006. Vidare bör regeringens överväganden och redovisning till riksdagen vara mera generellt inriktad på vandringsfisk. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

I betänkandet finns en reservation.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	4
Inledning	4
Åtgärder till förmån för fiske	4
Åtgärder mot stranderosion	7
Skydd av riksintressen m.m.	10
Ny nationalstadspark	12
Reservation	14
Skydd av riksintressen m.m., punkt 3 (MP)	14
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	15
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	15

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Åtgärder till förmån för fiske

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om åtgärder till förmån för fiske. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2010/11:C237, 2010/11:MJ264 yrkande 2 och 2010/11:MJ350 yrkande 3.

2. Åtgärder mot stränderosion

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:C251 och 2010/11:C303 yrkandena 1–3.

3. Skydd av riksintressen m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:C229 yrkandena 1 och 2, 2010/11:C234 yrkandena 1–3 och 2010/11:C362 yrkande 5.

Reservation (MP)

4. Ny nationalstadspark

Riksdagen avslår motion 2010/11:C340.

Stockholm den 17 februari 2011

På civilutskottets vägnar

Maryam Yazdanfar

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Maryam Yazdanfar (S), Jan Ertsborn (FP), Magdalena Andersson (M), Anti Avsan (M), Carina Ohlsson (S), Maria Abrahamsson (M), Eva Bengtson Skogsberg (M), Jonas Gunnarsson (S), Per Lodenius (C), Yilmaz Kerimo (S), Margareta Cederfelt (M), Jan Lindholm (MP), Otto von Arnold (KD), Carina Herrstedt (SD), Marianne Berg (V), Katarina Köhler (S) och Luciano Astudillo (S).

Utskottets överväganden

Inledning

I betänkandet behandlas sammanlagt ett tiotal motionsyrkanden om naturresursfrågor och vattenrätt från den allmänna motionstiden 2010. Motionsyrkandena gäller bl.a. frågor om åtgärder till förmån för fiske, åtgärder mot stranderosion, skydd av riksintressen m.m. och en ny nationalstadspark.

Motionsförslagen finns i *bilagan*.

Åtgärder till förmån för fiske

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen omgående bör återkomma till riksdagen och redovisa vilka åtgärder som hittills har vidtagits, samt vilka åtgärder som regeringen planerar att vidta, med anledning av ett tillkännagivande från våren 2006. Vidare bör regeringens överväganden och redovisning till riksdagen vara mera generellt inriktad på vandringsfisk. Ställningstagandet innebär ett delvis bifall till motionerna.

Motionerna

I motion 2010/11:C237 föreslår Peter Jeppsson (S) ett tillkännagivande om att regeringen bör redovisa hittillsvarande åtgärder och en plan för fortsatta åtgärder i enlighet med riksdagens tillkännagivande från 2006 som gick ut på att utreda förutsättningarna för att ändra regelverket så att regleringsföretagen kan åläggas att anlägga laxtrappor eller andra fiskvandringsvägar i alla reglerade vattendrag.

I motion 2010/11: MJ264 yrkande 2 begär Ann-Charlotte Hammar Johnson m.fl. (M) ett tillkännagivande om att regeringen bör vidta åtgärder för att öka ålbeståndet genom att se över möjligheten att lägga ett större ansvar på elbolagen när det gäller att underlätta för ål att passera turbinerna oskadda.

I motion 2010/11: MJ350 yrkande 3 begär Christer Adelsbo och Annelie Karlsson (båda S) ett tillkännagivande om att regeringen ska se över lagstiftningen i syfte att ålen ska ges möjlighet till vandring även där det i dag finns kraftverk med hotande turbiner.

Gällande rätt

För att få bedriva vattenverksamhet krävs vanligtvis tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken. I samband med tillståndsprövningen görs en bedömning av bl.a. skador på fisket. Om den som ska bedriva vattenverksamheten kan skada fisket, är denne enligt 8 § skyldig att utan ersättning vidta och för framtiden underhålla behövliga anordningar för fiskens framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iaktta de villkor och förelägganden i övrigt som på grund av verksamheten kan behövas till skydd för fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller i angränsande vattenområde. Ett alternativ till villkor eller förelägganden kan vara särskilda fiskeavgifter.

Kraven på åtgärder är således lagreglerade och kan dessutom göras gällande i samband med omprövningar av tidigare meddelade tillstånd enligt 24 kap. 5 § miljöbalken. Omprövning kan begäras av verksamhetsutövaren eller staten enligt 7 och 8 §§ samma kapitel; exempelvis kan en länsstyrelse begära en omprövning av villkoren i ett tillstånd.

Riksdagens tillkännagivande från våren 2006 m.m.

Våren 2006 tillkännagav riksdagen att regeringen bör utreda förutsättningarna för att ändra regelverket så att regleringsföretagen kan åläggas att anlägga laxtrappor eller andra fiskvandring svägar i alla reglerade vattendrag (bet. 2005/06:BoU11, rskr. 2005/06:237).

I december 2007 gav regeringen Miljöprocessutredningen genom tilläggsdirektiv (dir. 2007:184) i uppdrag att bl.a. utreda behovet av ändrade bestämmelser med beaktande av det som riksdagen tillkännagivit om fiskvandring svägar. Rådets förordning (EG) nr 1100/2007 för att skydda det europeiska beståndet av ål nämndes i tilläggsdirektiven som ett exempel på EG-lagstiftning av betydelse i sammanhanget. Enligt rådets förordning ska nationella planer med de olika åtgärder som bedöms vara nödvändiga bl.a. för fiske och vandring svägar tas fram och godkännas av kommissionen.

Pågående arbete m.m.

Miljöprocessutredningen avlämnade i maj 2009 sitt delbetänkande Vattenverksamhet (SOU 2009:42). Utredningen anser att frågan om fiskvandring svägar bör lösas genom att verksamhetsutövarna åläggs att ta fram och redovisa relevanta uppgifter så att myndigheterna ska kunna bedöma behovet av fiskvandring svägar, effekter av sådana på t.ex. kraftproduktionen och övriga effekter samt hur frågan bäst löses i varje enskilt vattendrag. Myndigheterna kan därefter ta ställning till vilka fall som ska drivas som omprövningsärenden. Utredningen föreslår att de som kommer att vara skyldiga att lämna miljörapport för vattenverksamhet bör åläggas att redovisa uppgifter om fiskvandring svägar till tillsynsmyndigheten. Dessutom bör länsstyrelserna när redovisningarna kommit in få i uppdrag att lägga för-

slag till prioriteringar av vilka vattendrag som bör förses med fiskvandringvägar och i vilken ordning omprövningsmålen bör drivas. Slutligen anser utredningen att Kammarkollegiet bör få det nationella ansvaret att prioritera vilka fiskvandringvägar som ska åtgärdas och i vilken ordning. Utredningens förslag är föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Riksdagen beslutade i juni 2009 om en ny sammanhållen svensk havspolitik (prop. 2008/09:170, bet. 2008/09:MJU29, rskr. 2008/09:299). Inriktningen ska vara att havets och kustområdenas resurser ska nyttjas hållbart så att ekosystemen bevaras och restaureras, samtidigt som havsanknutna näringar kan utvecklas, växa och bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft. Havspolitiken behöver vara integrerad och tvärsektorieell och utgå från en helhetssyn på nyttjandet och bevarandet. En central utgångspunkt är EU:s havspolitik. Fiskeriverket har fått i uppdrag att i samverkan med berörd vattenmyndighet i vissa utvalda områden utreda förutsättningarna för att utveckla en samrådsprocess i områden som kan utvecklas till nationella pilotprojekt för en ekosystembaserad fiskevärd.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid flera tillfällen (se t.ex. bet. 2007/08:CU20 och bet. 2008/09:CU21). Utskottet ansåg då att resultatet av det pågående arbetet och regeringens kommande ställningstaganden borde avvaktas. Vidare redovisade utskottet att regeringen i skrivelse 2007/08:75 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen ansett riksdagens tillkännagivande i den aktuella frågan som slutbehandlat i och med uppdraget till Miljöprocessutredningen. Utskottet förutsatte emellertid att regeringen även, efter att utredningen avslutats, i lämpligt sammanhang redovisar sitt ställningstagande till de i tillkännagivandet aktualiserade frågorna för riksdagen.

Utskottets ställningstagande

Liksom motionärerna anser utskottet att det är angeläget att så långt det är möjligt ta till vara och restaurera de potentiella reproduktionsområden som finns i vattendragen och att låta vandringsfisken ta dessa i anspråk genom att undanröja förekommande vandringshinder bl.a. för laxfiskar och ål. På så sätt upprätthålls en naturlig livscykel och en naturlig selektion som på sikt medför starkare och mer motståndskraftiga bestånd.

Riksdagens tillkännagivande innebar att regeringen snarast skulle utreda förutsättningarna att ändra regelverket så att regleringsföretagen kan åläggas att använda laxtrappor eller andra fiskvandringvägar i alla reglerade vattendrag. Det har nu gått fem år sedan riksdagens tillkännagivande utan att regeringen har återkommit till riksdagen i sakfrågan. Enligt utskottets mening är denna tidsutdräkt inte försvarlig. Utskottet anser därför att regeringen omgående bör återkomma till riksdagen och redovisa vilka åtgärder som hittills vidtagits, samt vilka åtgärder som regeringen planerar att vidta, med anledning av tillkännagivandet från våren 2006.

Riksdagens tidigare tillkännagivande var främst inriktat på hoten mot laxens vandringsvägar. Som framgår av de nu aktuella motionerna gör sig motsvarande problem gällande även för ålbeståndet. Enligt utskottets mening bör regeringens överväganden och redovisning till riksdagen därför vara mer generell inriktat på vandringsfisk.

Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna. Ställningstagandet innebär ett delvis bifall till motionerna.

Åtgärder mot stranderosion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder mot stranderosion. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Motionerna

I motion 2010/11:C251 föreslår Karin Enström (M) ett tillkännagivande om att regeringen bör arbeta för att Naturvårdsverket ska lyfta fram frågan om stranderosion i Stockholms skärgård innan större områden förstörs än vad som redan är fallet.

I motion 2010/11:C303 föreslår Anders Hansson m.fl. (M) olika åtgärder i syfte att motverka stranderosion. I motionen föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör se till att staten ökar sitt engagemang i problematiken kring stranderosion (yrkande 1). Motionärerna föreslår vidare ett tillkännagivande om att regeringen bör se över lagstiftningen avseende strandfodring i syfte att minska antalet involverade instanser och renodla hanteringen (yrkande 2). I motionen föreslås också ett tillkännagivande om att regeringen bör se till att staten inte kräver ersättning av kommuner som återför sand från havet till sina erosionsdrabbade stränder genom sandfodring (yrkande 3).

Bakgrund

Statens geotekniska institut har ett sektorsövergripande ansvar för miljögeotekniska och geotekniska frågor. Detta innebär att institutet ska upprätthålla och utveckla kunskap inom området samt tillhandahålla geoteknisk kunskap och rådgivning till statliga myndigheter med ansvar för olika områden med koppling till miljö, infrastruktur, fysisk planering och byggande samt till övriga aktörer inom branschen. Institutet har ett särskilt ansvar för ras- och skredfrågor och för stranderosion.

Statens geotekniska institut har för att få en uppfattning om omfattningen av stranderosion i landet genomfört en översiktlig kartläggning av var erosion förekommer och var förutsättningar för erosion finns i Sverige. Uppgifterna är ett underlag för planering och vidare inventering av riskområden och finns tillgängliga på myndighetens webbplats. Till stöd för

Statens geotekniska instituts arbete med samordningsansvaret för stranderosion finns ett nätverk med myndigheter som har ansvar för eller verksamhet som berör stranderosion. Nätverket ska vara ett kontakt- och samverkansorgan för frågor med betydelse för stranderosion.

När det gäller planerad bebyggelse stadgas i 2 kap. 3 § plan- och bygglagen (1987:10) att bebyggelse ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bl.a. de boendes och övrigas hälsa och säkerhet och risken för olyckor, översvämning och erosion.

Pågående arbete m.m.

Efter förslag från Klimat- och sårbarhetsutredningen (SOU 2007:60) tilldelade regeringen i regleringsbrev för budgetåret 2009 (M2008/4694/A) Lantmäteriet en anslagspost för att under en treårsperiod ta fram en ny höjddatabas. Regeringen angav att med den ökade riskbild som ett förändrat klimat innebär kan den existerande höjddatabasen inte anses utgöra ett fullgott planeringsunderlag. Anslagsposten ska därför användas för att ta fram en ny nationell markmodell med tätare och noggrannare höjddata än dagens. Även Statens geotekniska institut tilldelades en anslagspost för att under en treårsperiod utreda skredförutsättningar i Götaälvdalen.

Regeringen beslutade i november 2009 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att föreslå ett system för fysisk planering av territorialhavet och Sveriges ekonomiska zon samt föreslå nödvändiga författningsändringar. Utredningen, som antog namnet Havspaneringsutredningen, har i december 2010 redovisat sina förslag i betänkandet Planering på djupet – fysisk planering av havet (SOU 2010:91). Utredningen föreslår ett nytt system för statlig fysisk planering av havet och att bestämmelser om planeringen tas in i en ny lag, havspaneringslagen. Planeringen ska leda till att havsområden används för det eller de ändamål som de är mest lämpade för, med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Enligt förslagen ska en havsplan göras som bl.a. ska innehålla en plankarta över det havsområde som den omfattar. Den ska vidare redovisa dels grundragen för hur havsområden ska nyttjas, skyddas och förvaltas, dels de allmänna intressen som ska beaktas vid beslut om användningen av havsområden. Enligt utredningen kan havsplanen komma att behandla och redovisa ställningstaganden till anspråk som rör bl.a. skydd mot erosion och högvatten. Utredningens förslag är föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Riksdagen har nyligen antagit en ny plan- och bygglag som bl.a. innebär att det införs en möjlighet för kommunerna att i detaljplaner ställa krav på skyddsåtgärder för att motverka bl.a. markförorening, olyckor, översvämning och erosion (prop. 2009/10:170, bet. 2009/10:CU25, rskr. 2009/10:366). Den nya lagen träder i kraft den 2 maj 2011.

Frågesvar

Miljöminister Andreas Carlgren anförde den 1 april i svar på en skriftlig fråga (nr 2008/09:776) angående åtgärder för att motverka stranderosion bl.a. att Statens geotekniska institut har ett samordningsansvar för stranderosion i Sverige. I detta ansvar ligger bl.a. att utveckla kunskapen inom området och att samordna olika aktörers intressen. Resultatet av detta arbete ska göras allmänt tillgängligt för myndigheter, kommuner, konsulter, entreprenörer och allmänheten. Det finns pågående forskningsprojekt hos Statens geotekniska institut om erosionsfrågor. Ett projekt handlar om erosion och sedimenttransport i vattendrag och ett annat om hållbar utveckling av kustområden – erosion och översvämning. Ministern hoppas att Statens geotekniska instituts insatser ska kunna vara till hjälp då de berörda kommunerna planerar för att genomföra kretsloppsbaseade åtgärder för att motverka stranderosion.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas bedömning att stranderosion utgör ett stort problem i vissa delar av landet, bl.a. i Skåne. Liksom motionärerna anser utskottet att gällande lagstiftning på området måste möjliggöra en bra avvägning mellan olika intressen och ge möjligheter till adekvata åtgärder för att motverka stranderosion.

Med anledning av vad som anförts i motionerna vill utskottet påminna om att Statens geotekniska institut har ett samordningsansvar för stranderosion i Sverige. Som miljöministern har påpekat ligger i detta ansvar bl.a. att utveckla kunskapen inom området och att samordna olika aktörers intressen. Resultatet av arbetet ska göras allmänt tillgängligt för bl.a. myndigheter och kommuner.

Det finns också pågående forskningsprojekt hos Statens geotekniska institut. Ett projekt handlar om erosion och sedimenttransport i vattendrag och ett annat om hållbar utveckling av kustområden – erosion och översvämning. Utskottet vill också peka på kommunernas möjlighet att i detaljplaner ställa krav på skyddsåtgärder för att motverka bl.a. markförorening, olyckor, översvämning och erosion som införts i den nya plan- och bygglagen. Vidare vill utskottet uppmärksamma Havsplaneringsutredningens förslag som för närvarande bereds inom Regeringskansliet.

När utskottet senast, hösten 2009, behandlade liknande motionsyrkanden utgick det från att regeringen noga följer frågan och initierar åtgärder om detta visar sig behövas. Utskottet utgår alltså från att regeringen noga följer frågan och initierar åtgärder om detta visar sig behövas. Motionerna avstyrks.

Skydd av riksintressen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller skydd av riksintressen m.m. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet.

Jämför reservation (MP).

Motionerna

I motion 2010/11:C229 begär Betty Malmberg (M) ett tillkännagivande om att regeringen ska vidta åtgärder för att öka skyddet av värdefull jordbruksmark. Motionären anser att markens avkastningsförmåga i högre grad ska beaktas vid beslut om exploatering av jordbruksmark för andra ändamål än jordbruk (yrkande 1). Enligt motionären bör reglerna som gäller skyddet mot exploatering för andra ändamål än jordbruk ses över (yrkande 2).

I motion 2010/11:C234 begär Irene Oskarsson (KD) ett tillkännagivande om att regeringen ska vidta olika åtgärder för att skydda åkermarken. Enligt motionären bör regeringen se över möjligheterna att i plan- och bygglagen förtydliga kommunernas möjligheter att skydda jordbruksmark (yrkande 1). Motionären anser också att länsstyrelserna bör ges ökade möjligheter att invända mot översiktsplaner som hotar jordbrukets intressen (yrkande 2). I motionen framhålls vidare behovet av att skapa en möjlighet att skydda jordbruksmark i detaljplaner (yrkande 3).

I motion 2010/11:C362 föreslår Tina Ehn m.fl. (MP) ett tillkännagivande om att regeringen bör ändra lagstiftningen och tillmäta den bördigaste och mest högavkastande åkermarken riksintresse (yrkande 5).

Gällande rätt

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, bl.a. områden av riksintresse, finns i 3 och 4 kap. miljöbalken.

I 3 kap. finns de grundläggande bestämmelserna för hushållning med mark- och vattenområden. Områden av riksintresse för ett antal angivna ändamål ska enligt bestämmelserna skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen (3–9 §§). Om ett område enligt 5–8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt (10 §).

4 kap. innehåller särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten i vissa områden i landet som i sin helhet är av riksintresse med hänsyn till sina natur- och kulturvärden (2–8 §§). Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön som påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden får komma till stånd i områdena endast under vissa förutsättningar eller om det finns särskilda skäl (1 §).

Riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken måste lokaliseras och avgränsas i enlighet med vad som enligt plan- och bygglagen (1987:10) gäller i fråga om rollfördelningen m.m. mellan staten och kommunerna. I första hand ska sådana frågor lösas inom ramen för översiktsplaner. Riksintressen enligt såväl 3 som 4 kap. miljöbalken ska enligt 4 kap. 1 § plan- och bygglagen anges särskilt i översiktsplanen.

I förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. (hushållningsförordningen) räknas de centrala förvaltningsmyndigheter upp som, efter samråd med Boverket, andra berörda centrala förvaltningsmyndigheter och berörda länsstyrelser ska lämna uppgifter om vilka områden som de bedömer vara av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken. Enligt 2 § ska t.ex. Naturvårdsverket ange områden av riksintresse för naturvården och friluftslivet. Enligt 3 § ska länsstyrelsen ta de initiativ som behövs för att bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken beaktas i miljökonsekvensbeskrivningar och i tidiga skeden av planerings- och beslutsprocesserna. Dessutom ska länsstyrelsen särskilt verka för att riksintressen tas till vara vid prövning av mål och ärenden enligt miljöbalken och i kommunala planer enligt plan- och bygglagen. Om något ytterligare mark- eller vattenområde bör anges som riksintresse eller om klassificeringen eller avgränsningen i ett område av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken bör omprövas, ska länsstyrelsen enligt 4 § vidare underrätta Boverket och berörda centrala förvaltningsmyndigheter om detta.

När ett förslag till översiktsplan eller till ändring av planen upprättas ska kommunen enligt bestämmelserna i 4 kap. 3 § plan- och bygglagen samråda med länsstyrelsen samt regionplaneorgan och kommuner som berörs av förslaget. De myndigheter och de sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget ska beredas tillfälle till samråd.

Enligt 4 kap. 14 § plan- och bygglagen ska kommunfullmäktige minst en gång per mandatperiod ta ställning till översiktsplanens aktualitet. Länsstyrelsen ska inför ett sådant ställningstagande, i en sammanfattande redogörelse, redovisa synpunkter i fråga om bl.a. statliga intressen som kan vara av betydelse för kommunens beslut.

Som tidigare nämnts har riksdagen nyligen antagit en ny plan- och bygglag som träder i kraft den 2 maj 2011. När det gäller de bestämmelser som redovisats ovan har de överförts oförändrade till den nya lagen.

Pågående arbete

Miljöprocessutredningen har på uppdrag av regeringen utrett det nuvarande systemet för att utse och hantera områden av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken och hushållningsförordningen och förutsättningarna för att beakta områden av riksintresse vid planering och i beslutsprocesser. Utredningen lämnade i april 2009 sitt betänkande Områden av riksintressen och Miljö-

konsekvensbeskrivningar (SOU 2009:45) förslag på hur lagstiftningen avseende riksintressen kan förtydligas i såväl miljöbalken som i plan- och bygglagen.

Enligt utredningen finns det inte tillräckligt stöd för att jordbruksmark ska omfattas av reglerna om områden av riksintresse. Utredningen anser dock att plan- och byggförordningen (1987:383) bör innehålla en föreskrift som säkerställer att bestämmelserna om skydd av jordbruksmark i 3 kap. 4 § miljöbalken bevakas och tillämpas vid lovgivning och planprocess enligt plan- och bygglagen. Vidare menar utredningen att såväl kommunernas tillämpning av 3 kap. 4 § miljöbalken som behovet av ändrade regler till skydd för jordbruksmarken bör utvärderas.

Utredningens förslag är föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Motionsyrkanden om skydd av riksintressen m.m. har behandlats av utskottet vid flera tillfällen (se t.ex. bet. 2008/09:CU21 och bet. 2009/10:CU5). Motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till pågående beredningsarbete. Riksdagen följde utskottet.

Miljöprocessutredningens betänkande är föremål för beredning inom Regeringskansliet. Utskottet anser att det pågående arbetet inte bör föregripas genom någon åtgärd från riksdagens sida. Motionerna bör därför avslås.

Ny nationalstadspark

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som gäller inrättandet av en ny nationalstadspark. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstagande.

Motionen

I motion 2010/11:C340 föreslår Tommy Waidelich (S) ett tillkännagivande om att regeringen bör ändra lagstiftningen och ge Järvafältet med omgivande områden status som nationalstadspark.

Bakgrund

Området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården är enligt 4 kap. 7 § miljöbalken Sveriges enda nationalstadspark. Enligt bestämmelsen får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas inom en nationalstadspark endast om det kan ske utan intrång i parklandskapet eller naturmiljön och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas. Denna bestämmelse ger i sig ett skydd för nationalstadsparken som är starkare än vad som i allmänhet gäller för

områden som enligt 4 kap. miljöbalken är av riksintresse, t.ex. de vattenområden som omfattas av det s.k. älvskyddet. Dessutom ger kapitlets grundläggande bestämmelser i 1 §, enligt vilka det i allmänhet görs undantag för bl.a. exploateringsföretag som avser att tillgodose vissa utvecklingsändamål, ett starkare skydd för nationalstadsparken.

Utredningen om nationalstadsparker

Frågor om att inrätta ytterligare nationalstadsparker har behandlats av Utredningen om nationalstadsparker i betänkandet Nationalstadsparker (SOU 1996:38). Utredningen föreslog att ytterligare två nationalstadsparker skulle inrättas, en i Uppsala och en i Trollhättan. Förslagen har inte kommit att genomföras. I det nämnda betänkandet analyserades även förutsättningarna för och behovet av att göra Slottsskogen med omgivande områden till nationalstadspark. Något förslag om detta lämnades dock inte av utredningen.

Utskottets ställningstagande

Frågan om huruvida Järvafältet med omgivande områden ska utses till nationalstadspark har behandlats av utskottet i betänkande 2009/10:CU5. Utskottet uttalade då att det är viktigt att säkerställa grönområden även i våra storstäder och att såväl kommunen som länsstyrelsen har möjlighet att ta initiativ till att skydda sådana områden. Förslaget i motionen avstyrktes och riksdagen följde utskottet.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och föreslår att riksdagen avslår motionen.

Reservation

Skydd av riksintressen m.m., punkt 3 (MP)

av Jan Lindholm (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:C362 yrkande 5 och bifaller delvis motionerna 2010/11:C229 yrkandena 1 och 2 samt 2010/11:C234 yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Enligt SCB:s och Jordbruksverkets gemensamma rapport *Exploatering av jordbruksmark vid bebyggelse och vägutbyggnad 1996–2005* har sammanlagt 3 430 hektar jordbruksmark exploaterats under tioårsperioden 1996–2005. Av den exploaterade jordbruksmarken har 2 700 hektar tagits i anspråk av bebyggelse och 730 hektar av vägar. Under 2005 exploaterades tre gånger så mycket jordbruksmark som under 1996.

Jag menar att omställningen till ett mer hållbart framtida samhälle kommer att innebära att en större del av vår jordbruksmark måste disponeras för produktion av livsmedel och energiråvara. Samtidigt som jordbruksmarken som naturresurs således blir alltmer betydelsefull visar dessvärre SCB:s och Jordbruksverkets rapport att exploateringen av densamma ökar. Detta kan på sikt få allvarliga följder för såväl livsmedelsförsörjningen som möjligheten att odla energiogrödor för att bryta oljeberoendet. Allvarligast följder får exploateringen naturligtvis när de allra bördigaste och mest högavkastande jordarna exploateras, vilket tyvärr inte är ovanligt då många av de större städerna i Sverige ligger i slättbygderna.

Liksom Miljöprocessutredningen konstaterar i sitt betänkande *Områden av riksintressen och Miljökonsekvensbeskrivningar (SOU 2009:45)* menar jag att behovet av ändrade regler till skydd för jordbruksmarken bör utvärderas ytterligare. Jag anser att regeringen nu bör ta de initiativ som krävs.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2010/11:C362 yrkande 5 och delvis bifall till motionerna 2010/11:C229 yrkandena 1 och 2 samt 2010/11:C234 yrkandena 1–3, som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:C229 av Betty Malmberg (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att värdefull jordbruksmark bör få ett ökat skydd och att markens avkastningsförmåga i högre grad ska beaktas vid beslut om exploatering av jordbruksmark för andra ändamål.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att reglerna som gäller skyddet mot exploatering av värdefull jordbruksmark för andra ändamål bör ses över.

2010/11:C234 av Irene Oskarsson (KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i plan- och bygglagen (PBL) förtydliga kommunernas möjligheter att skydda jordbruksmark.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att länsstyrelserna ges ökade möjligheter att invända mot översiktsplaner som hotar jordbrukets intressen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att skapa en möjlighet att skydda jordbruksmark i detaljplaner.

2010/11:C237 av Peter Jeppsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör redovisa hittillsvarande åtgärder och en plan för fortsatta åtgärder i enlighet med riksdagens uppdrag att utreda förutsättningarna för att ändra regelverket så att regleringsföretagen kan åläggas att anlägga laxtrappor eller andra fiskvandringssvägar i alla reglerade vattendrag.

2010/11:C251 av Karin Enström (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en genomlysning av stranderosionen i Stockholms skärgård.

2010/11:C303 av Anders Hansson m.fl. (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stranderosion och strandfodring.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn av regelverken avseende strandfodring bör ske i syfte att minska antalet involverade instanser och renodla hanteringen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten inte bör kräva ersättning av kommuner som återför sand från havet till sina erosionsdrabbade stränder genom strandfodring.

2010/11:C340 av Tommy Waidelich (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta Järva nationalstadspark.

2010/11:C362 av Tina Ehn m.fl. (MP):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den bördigaste och mest högvakastande åkermarken bör tillmätas riksintresse.

2010/11:MJ264 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att hitta vägar för att öka ålbeståndet.

2010/11:MJ350 av Christer Adelsbo och Annelie Karlsson (båda S):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ålen bör ges möjlighet till vandring även där det i dag finns kraftverk med hotande turbiner.